

CULTUURHUIS DE WARANDE RENOVEERT VERNIEUWDE SCHOUWBURG TEGEN 2018

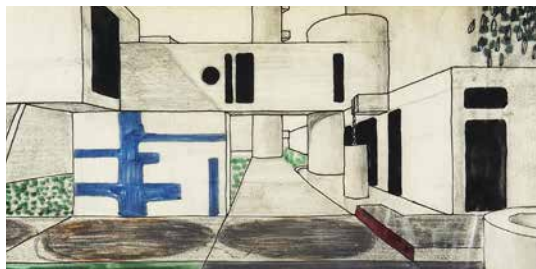
● DE WARANDE

Provincie
Antwerpen

Met zijn opening in oktober 1972 was de Warande een van de eerste van een reeks culturele centra in kleinere Vlaamse steden. De toenmalige regering wou op die manier een breed cultuuraanbod bereikbaar maken voor een zo groot mogelijk publiek. De locatie vlak naast het kasteel gaf zijn naam. Warande is namelijk synoniem voor kasteelpark. Vijf jaar later werd de Schouwburg opgeleverd. In de tussentijd vonden voorstellingen plaats in het 'voorgeborchte' (de hal).

Architecten Frans Schoeters, Eugène Wouters, Carli Vanhout en Paul Schellekens ontwierpen het cultureel centrum als een cluster van verschillende bouwdelen die onderling met elkaar verbonden zijn. Door hun maatvoering en verhouding ten opzichte van elkaar zijn zij verankerd in het stedelijk weefsel van Turnhout. De karakteristieke brutalistische architectuur in beton en donkere baksteen uit de streek beantwoordt volgens de architecten aan de eerder gesloten aard van de Kempenaar.

schets & foto: AIM

foto: Michiel de Cleene

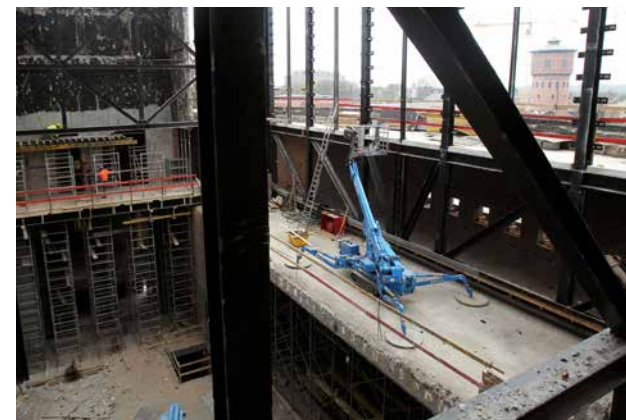

foto: Bart Van der Moeren

Van in het begin zette het cultuurhuis doelbewust in op twee uitersten: authentiek volks en avantgardistisch. Dit was meteen een succesformule. Daarom dreigde het gebouw na enkele jaren al uit zijn voegen te barsten. Te meer ook omdat het masterplan niet volledig werd uitgevoerd. Uitbreiding bleek door het bijbehorende kostenplaatje niet zo eenvoudig. Daarnaast bleek dat het merendeel van de bezoekers uit de wijde omgeving kwam terwijl beheer en werkingsmiddelen door de stad geregeld werden. Eind jaren 1990 organiseerde provincie Antwerpen daarom een architectuurwedstrijd voor uitbreiding. Dit resulteerde in de 'Kuub', een nieuwe vlakke vloerzaal met aanhorigheden gehuld in een glazen jas. Deze tweede podiumzaal opende in 2005.

CONTEXT

In 2008 kwam het verlossende nieuws. De Warande zou ondergebracht worden in een Autonoom Provinciebedrijf. Nu konden de bouwplannen pas echt vorm krijgen. Architectenbureau Beel - Achtergael kreeg de opdracht het masterplan te actualiseren. Door onder andere de realisatie van de 'Kuub' schortte er immers nogal wat aan de verbindingen tussen de verschillende gebouwdelen. Beel - Achtergael stelde dan ook voor om de looproute te verbeteren. Dit publieksparcours vormde de leidraad voor nieuwe toevoegingen en uitbreidingen zoals de Expozaal, de parkeergarage, het café, de kantoren en niet te vergeten de nieuwe ondergrondse fuifzaal 'Futur'.

In 2016 start het voorlopig¹ laatste deel: de renovatie van de Schouwburg en zijn toneeltoren. De opdracht voor het ontwerpen van de plannen hiervoor werd gegund aan Architects in Motion in Turnhout.

beeld: AIM

¹ Nadat men tijdens het voorbereiden van de werken in 2010 asbest ontdekt had, werd de bibliotheek verhuisd. De bibliotheek en de fuifzaal zijn in tegenstelling tot de rest van de Warande nog steeds een stedelijke dienst. Desalniettemin is het uitdrukkelijk de bedoeling dat de bibliotheek in de nabije toekomst terug verhuist zodat de cultuursite weer compleet is.

In oktober 1977 werd de Schouwburg in gebruik genomen. Sindsdien werd hij op een paar kleine aanpassingen na nooit uitvoerig gerenoveerd. De tijd heeft niet stilgestaan en het gebouw moet aangepast worden aan de huidige wetgeving, comfort- en veiligheidseisen.

Onlangs werd er een nieuwe milieuv vergunning afgegeven. Deze geldt voor de komende twintig jaar maar stelt wel dat er aan een aantal voorwaarden voldaan moet worden. Zo moeten alle vluchtwegen conform de wetgeving zijn en moet het gebouw thermisch en akoestisch op punt gezet worden. Ook moeten er ingrepen gedaan worden wat betreft brand- en arbeidsveiligheid en toegankelijkheid voor mindervaliden.

De buitenkant van de Schouwburg is dringend aan renovatie toe. Op sommige plaatsen vallen er bakstenen uit de muur, op andere plaatsen is er een te hoge drempel tussen (nood)uitgang en buitenaanleg. De laad- en loskade bevindt zich direct aan het podium. Dat betekent dat laden en lossen niet altijd mogelijk is en er een geluidsslek is naar de omgeving. Bovendien staan de vrachtwagens soms tot op de stoep of de straat.

“De laatste reden om te renoveren is een opportuniteit. Het is namelijk de uitdrukkelijke wens van de Warande om als bovenregionaal cultuurhuis grote (internationale) producties te kunnen ontvangen. Die hebben een speelveld van 14 bij 14 meter nodig. Het bestaande meet maar 10 op 10 meter.” zegt directeur Staf Pelckmans.

foto's: Bart Van der Moeren

foto's: Bart Van der Moeren

WAAROM VERBOUWEN

foto: Bart Van der Moeren

foto's: Sepp Van Dun

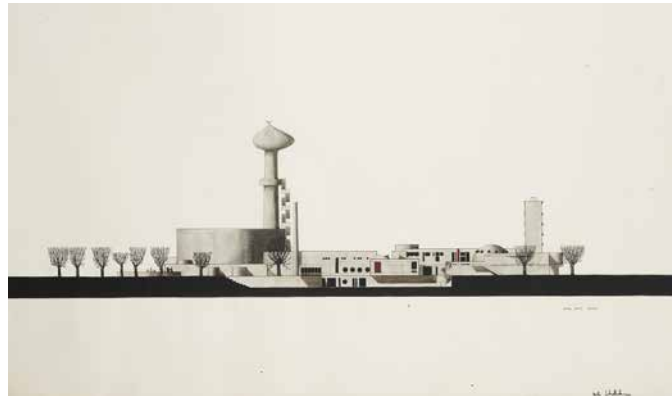
foto's: Bart Van der Moeren

ERFGOEDWAARDE

Het oorspronkelijke gebouwenensemble heeft ontegenzeggelijk erfgoedwaarde. Niet alleen door zijn geschiedenis maar ook door zijn bijzondere vormgeving. Voor een goede integratie van oud en nieuw heeft Architects in Motion dan ook gekozen samen te werken met één van de oorspronkelijke ontwerpers en Onroerend Erfgoed².

beeld: AIM

De nadruk in deze renovatie ligt op het in stand houden en verduurzamen. Het origineel wordt zo veel mogelijk bewaard en in zijn waarde gelaten, ook al is het soms licht beschadigd. Waar nieuwe toevoegingen noodzakelijk zijn, gebeuren deze in oorspronkelijke of aansluitende materialen en vormtaal.

² Een agentschap van de Vlaamse overheid dat het beleid rond bouwkundig, archeologisch, landschappelijk en varend erfgoed voorbereidt en uitvoert.

³ Deze zal een nieuwe plaats krijgen in de academie op de Turnova-site.

PODIUMZAAL

Het bestaande toneelgebouw kenmerkt zich door een vermenging van functies. De ruimte tussen de ronde bakstenen buitenwand, de prismavormige zaal en het doosvormige podium is tot op de laatste centimeter benut. Hier bevinden zich de loges, bergingen, artiestenbar en zelfs een balletzaal. Toen de Schouwburg ontworpen werd, was dit een vanzelfsprekende en efficiënte oplossing. Vandaag biedt het te weinig flexibiliteit om het speelvlak uit te kunnen breiden. Daarom is het noodzakelijk scène en diensten te splitsen. De balletzaal verdwijnt³ en achter de Schouwburg, naast fuifzaal 'Futur', wordt een nieuw servicegebouw voorzien.

De vrijgekomen plaats rondom de grotere scène wordt benut voor ruime zij- en achtertonelen en vlot toegankelijke bergingen. De bestaande trekkenwand is nog handbediend, wat de mogelijkheden beperkt en niet meer conform de regelgeving rond arbeidsveiligheid is. Daarom wordt er een automatische hijsinstallatie voorzien.

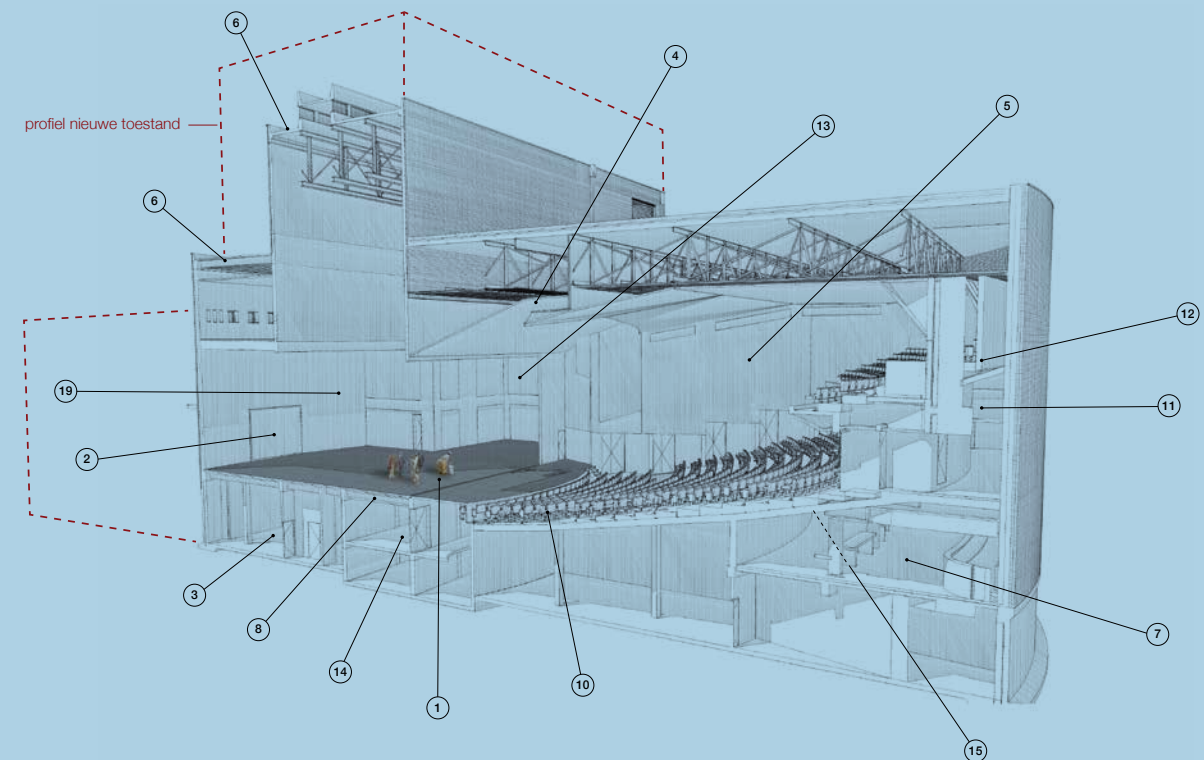
foto: Bart Van der Moeren

⁴ Een trekkenwand is een theatertechnische hijsinstallatie voor het verplaatsen van vrijhangende lasten boven het toneel zoals lichten en decors.

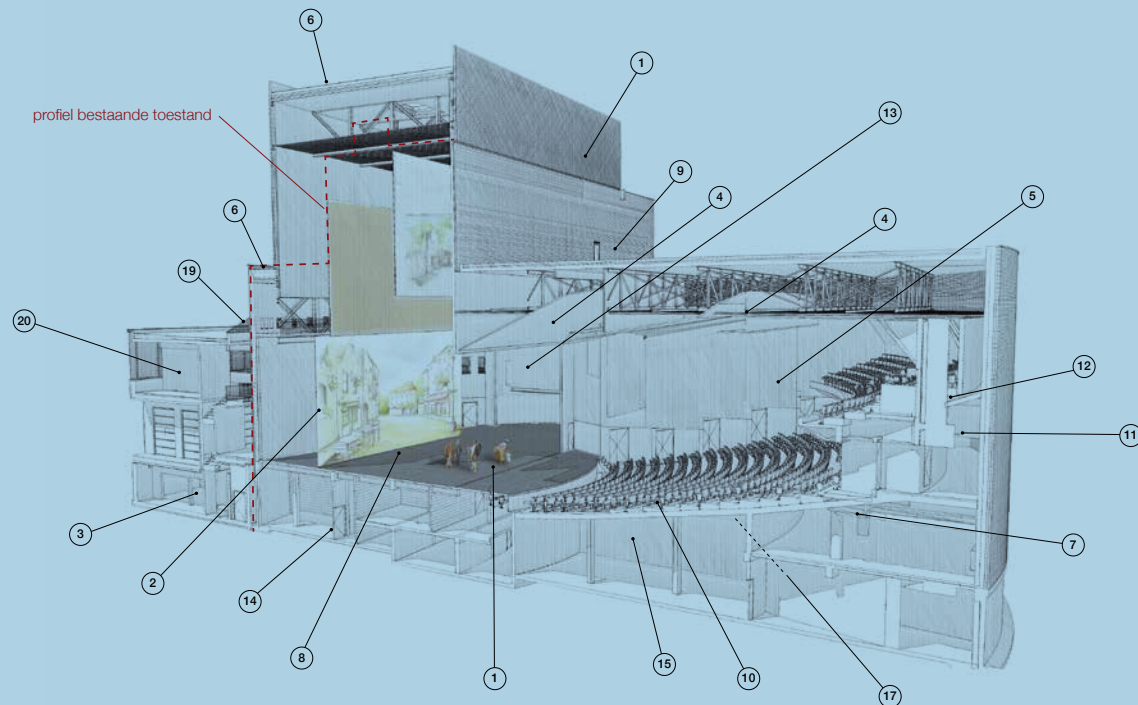
⁵ In de kelder van de Schouwburg worden bijkomende loges voor grote groepen voorzien.

DOORSNEDE VAN DE SCHOUWBURG BESTAANDE TOESTAND – ZICHT VANUIT DE ZAAL

DOORSNEDE VAN DE SCHOUWBURG

NIEUWE TOESTAND – ZICHT VANUIT DE ZAAL

LEGENDE

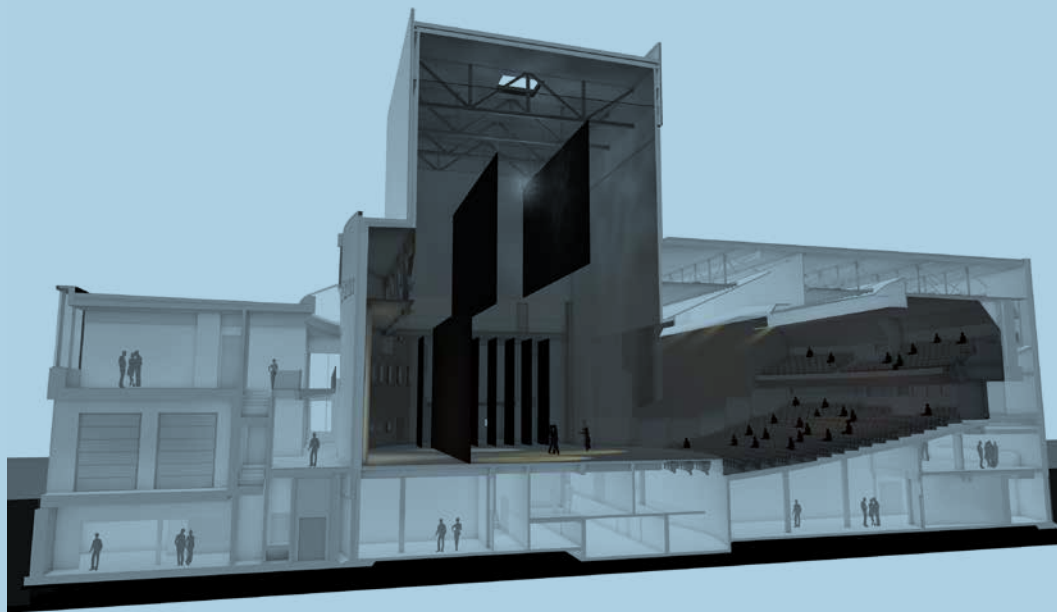
- B 1** Speelveld wordt vergroot van 10x10 meter naar 14x14 meter, waardoor de toneeltoren verhoogd wordt.
- B 2** Aan de laadpoort komt een sas met akoestische poorten.
- F 3** Hout- en metaalbewerkingsatelier verdwijnen uit de kelder van de Schouwburg en verhuizen naar het servicegebouw.
- B 4** De opening van de bestaande lichtbrug vergroot en er komt een tweede, nieuwe lichtbrug.
- T 5** Het ventilatiesysteem wordt verbeterd en de warmteverliezen worden beperkt. Het gebouwenbeheersysteem wordt geoptimaliseerd.
- B 6** De daken boven het podium worden thermisch en akoestisch vernieuwd.
- B 7** Er komt een compartimentering tussen de foyer en de Centrale Hal.
- B 8** Ook in de kelder van de Schouwburg wordt de brandcompartimentering op punt gesteld.
- B 9** De traphal tenslotte wordt ook gecompartmenteerd en voorzien van een nieuwe rookkoepel.
- B 10** De toegankelijkheid, o.a. voor rolstoelgebruikers, wordt verbeterd.
- B 11** Er worden extra leuning en handgrepen voorzien.
- B 12** Het kleurcontrast in de gebruikte materialen wordt verhoogd.
- T 13** De trekkenwand wordt vernieuwd.
- T 14** De elektrische installatie wordt vernieuwd.
- B 15** De sanitaire ruimtes worden vernieuwd.
- T 16** De sprinklerinstallaties worden vernieuwd.
- B 17** De stookruimte krijgt een tweede uitgang, deze uitgangen krijgen sassen.
- T 18** De luchtkanalen worden uitgerust met brandkleppen.
- B 19** Het wordt mogelijk gemaakt om met daglicht te werken op het podium.
- F 20** Er komen nieuwe, ruime loges met daglicht.
- F 21** Er komt een nieuwe goederenlift voor een betere circulatie tussen Schouwburg en Kuub.
- F 22** Er komt een nieuw afvallokaal.

B BOUWFYSISCH

T TECHNIEK / THEATERTECHNISCH

F FUNCTIONEEL

DOORSNEDE VAN DE SCHOUWBURG NIEUWE TOESTAND – ZICHT VANUIT DE LOGES

3D-beelden: AIM

Uitbreiding van het speelveld en vernieuwing van de trekkenwand⁴ impliceert onlosmakelijk een hogere toneeltoren. Dat heeft een grote ruimtelijke en architectonische impact op de Warande en zijn omgeving. AIM heeft daarom uitvoerige studies gedaan naar volumetrie en uitstraling in functie van de bestaande ronde vorm. Uiteindelijk bleek dat de toevoeging van een afwijkend prismatisch volume de beste oplossing was. De gekozen gevelbekleding uit geperforeerde en geplooid koperkleurige staalplaat met regelwerk op een geïsoleerde aluminiumplaat bevestigd, laat duidelijk zien dat de ingreep nieuw is, maar niet expliciet anders wil zijn. Kleur en uitstraling verwijzen immers naar de bestaande brutalistische architectuur. Voorts wordt er rekening gehouden met de geluidsbelasting voor de omgeving door de toneeltoren doorgedreven akoestisch (en ook thermisch) te isoleren.

In de zaal worden stoelen en tapijt vervangen. De opstelling van de zitplaatsen wordt geoptimaliseerd zodat de zichtlijnen beter worden en de capaciteit groter. In het verleden werd er in de bestaande Schouwburg voor de uitvoering van symfonische muziek een klankkast gebouwd. Met één druk op de knop is de zaal hiervoor geschikt.

⁴ In de foyers is nu onder andere neon voorzien.

WAT & HOE

SERVICEGEBOUW

Er zijn een aantal redenen om een nieuw servicegebouw achter het toneel te voorzien. De eerste werd reeds vermeld: het onderbrengen van de 'diensten'. De tweede is de problematiek rond het laden en lossen, en de derde gaat over akoestiek.

foto: Bart Van der Moeren

Het gelijkvloers en de kelder bestaan voornamelijk uit berguimtes en ateliers. De 'glazen verdieping' huisvest de backstage. Hier bevinden zich de loges⁵ en het kantoor van de theatertechniek. Op de kop van het servicegebouw wordt een artiestenbar voorzien. Het is hier goed toeven. Via een royaal balkon op het zuiden is er immers een schitterend uitzicht op de grote bomen aan de Warandestraat.

Door het servicegebouw in dwarsrichting losjes tegen de podiumzaal aan te schuiven ontstaat er een geluidsbuïer voor de Schouwburg. Vrachtwagens kunnen onder een uitsparing parallel aan de straat staan om in of uit te laden. Via akoestische poorten en een sas is deze laadkade afgescheiden van de rest van het gebouw.

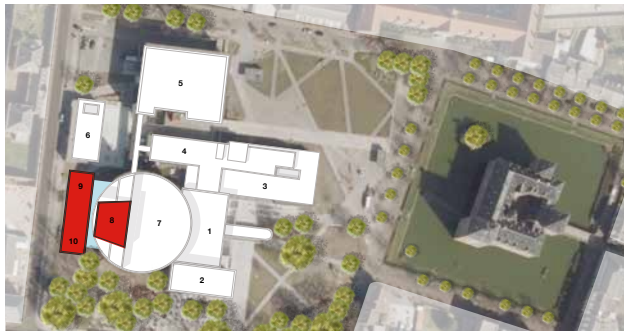
foto: Paul Casar

De verbinding tussen het rechthoekige servicegebouw en de ronde Schouwburg wordt geheel in glas uitgevoerd. Zelfs in het dak komt een grote lichtstraat. Zo blijft de vorm van de bakstenen trommel visueel waarneembaar en de samenhang van het Warande-complex als een verzameling van afzonderlijke maar onderling verbonden gebouwen behouden.

Architectonisch is het servicegebouw een direct antwoord op de vormgeving van recente toevoegingen zoals 'Kuub' of 'Futur'. Door het op dezelfde bouwlijn als de fuifzaal te plaatsen en de uitstraling van zijn gevel in beton en glas te hernemen ontstaat een eenduidige straatwand.

- 1 Centrale Hal
- 2 Café Barzoe
- 3 Leegstaande bibliotheek
- 4 Kantoren
- 5 Kuub
- 6 Fuifzaal Futur
- 7 Schouwburg
- 8 Toneeltoren
- 9 Servicegebouw schouwburg
- 10 Loskade en artiestenloges

beeld: AiM

PUBLIEKE ZONES

De route die de bezoeker vanaf het binnenkomen van de Warande tot aan het betreden van de Schouwburg aflegt is een bijzonder ritueel. Hij (of zij) komt binnen via de in het daglicht badende transparante Hal. Passerend langs de objecten van Joep van Lieshout daalt hij af naar een donkere tussenzone. Daarin staat de legendarische 'blekken toog'. Dan kan hij kiezen om links of rechts door een relatief kleine doorgang te gaan. Zo bereikt hij "les salles des pas perdus". Deze foyers zijn spaarzaam verlicht en helemaal met tapijt bekleed. Zijn (of haar) stappen doven letterlijk uit. De bezoeker ervaart een sacrale sfeer, klaar om zich onder te dompelen in de geheimzinnige wereld van het theater.

Je zal nu wel begrijpen dat de 'stoffen' foyers bijzonder gewaardeerd worden. Met de renovatie worden ze aangepast aan de huidige veiligheids- en comforteisen zonder dat hun eigenheid verloren gaat. Zo wordt het volledige tapijt vervangen door een gelijkaardige variant. De verlichting⁶ maakt plaats voor energiezuinigere varianten. Door bijkomende leuningen en handgrepen wordt de toegankelijkheid voor mindervaliden op punt gesteld. Er wordt een brandcompartimentering tussen de foyers en de Hal voorzien en de nooduitgangen worden verbreed. De karakteristieke vestiaire en 'blekken toog' worden opgefrist maar blijven gelukkig behouden.

Rest ons nog te vertellen dat de hele Schouwburg voorzien zal worden van een nieuw ventilatiesysteem.

foto: Bart Van der Moeren

foto: Bart Van der Moeren

foto's: Sepp Van Dunn

WANNEER

Waar moet je als bezoeker rekening mee houden? Welnu de renovatie impliceert dat de Schouwburg ruim twee jaar gesloten zal zijn: van 1 augustus 2016 tot 1 september 2018. Alhoewel de Schouwburg het kloppend hart van de Warande is, betekent dit niet dat je cultuurhuis zijn deuren zal sluiten. Er wordt ingezet op een viertal alternatieven:

- De Kuub en de Expozaal worden intensief gebruikt.
- Ook andere ruimten, zoals de Tuinzaal, het plein en de Hal worden extra benut.
- Er worden festivals en voorstellingen georganiseerd op verrassende locaties. Hierover lees je meer in de programmabrochure.
- Er worden tickets verkocht voor voorstellingen van collega cultuurhuizen. Als die verder weg liggen, legt de Warande bussen in.

foto: Bart Van der Moeren

foto: Bart Van der Moeren

ARCHITECTS IN MOTION

De oorspronkelijke opdracht voor de bouw van cultuurhuis de Warande werd in de jaren 1960 toevertrouwd aan de Turnhoutse architecten Frans Schoeters, Eugène Wouters en Carli Vanhout. Het gebouwde ontwerp is van de hand van Carli Vanhout (1932–2000) en zijn schoonbroer Paul Schellekens (1939) die hem assisteerde. Paul studeerde op dat moment nog architectuur aan de Academie in Antwerpen en behandelde als afstudeerproject 'Culturele Centra in Vlaanderen'; waardoor zijn academisch werk onmiddellijk in de praktijk werd gezet.

Na de bouw van 'Kuub' in 2005 en de verbouwing en uitbreiding van 2013 tekent ditmaal Architects in Motion uit Turnhout (AIM) in opdracht van de provincie Antwerpen het historische sluitstuk van de grootscheepse vernieuwing: de renovatie en uitbreiding van de Schouwburg. Architecten Bart Janssens en Luc Vanhout lieten zich in hun ontwerp bijstaan door architect Paul Schellekens om de oorspronkelijke geest van het opmerkelijk en uniek architectuurverhaal te vrijwaren.

Architects In Motion wordt bijgestaan door een team van zeer professionele en kundige specialisten die allemaal bijdragen tot het resultaat dat je in 2018 persoonlijk kan komen meemaken.

TEAM

architect & coördinator

Architects in Motion, Turnhout
Luc Vanhout & Bart Janssens
(architect ontwerpers)
Katrien Donneux (architect
projectleider)

adviseur ontwerper

Paul Schellekens

theateradvies

Theateradvies bv, Amsterdam NL
Louis Janssen & Gerbrand Borgdorff

akoestiek

LBP SIGHT, Amsterdam NL
Rob Dekkers

technieken

Deerns, Amsterdam NL
Aad Bijl en Rogier Lony

stabiliteit

Van hoorickx, Turnhout
Bernard Van hoorickx

aannemer

Heijmans Bouw nv uit Bilzen

foto's: AIM

foto's: AIM

foto: Bart Van der Moeren

De verbouwing wordt gefinancierd door provincie Antwerpen. Het totale budget van de verbouwing bedraagt zo'n 14,5 miljoen euro. Peter Bellens, gedeputeerde van provincie Antwerpen en voorzitter van APB de Warande hierover:

"Vlak voor haar ministers in de zomer van 2016 met vakantie vertrokken, nam de Vlaamse regering nog een belangrijke beslissing: cultuurhuis de Warande blijft onder de vleugels van de provincie Antwerpen. Elders worden soortgelijke instellingen als gevolg van de zesde staatshervorming overgeheveld naar het Vlaamse of het lokale niveau. Cultuurminister Sven Gatz kwam echter tot het besluit dat een intermediair niveau zoals de provincie het beste bestuur garandeert voor een huis met een werking als de Warande, die een hele regio bestrijkt.

Het beste bewijs had de provincie Antwerpen enkele maanden eerder al geleverd door 14,5 miljoen euro uit te trekken voor de renovatie van

de Schouwburg. Op dat moment was de toekomst van het cultuurhuis nog onzeker, maar het was voor de provincie een kwestie van goed huisvaderschap én de beste garantie dat de Kempen nog jarenlang zou kunnen genieten van cultuur op topniveau.

Dit huis krijgt ook een belangrijke opdracht mee. De Warande moet niet alleen in Turnhout schitteren maar nog meer naar buiten treden, naar de dorpen en de steden in de regio. De verbouwing van de Schouwburg maakt het de volgende maanden noodzakelijk om uit te wijken. De ervaring die daarbij wordt opgedaan en de nieuwe samenwerkingsverbanden die zo ontstaan, zijn de fundamenten voor een volwaardig Kempens cultuurhuis."

12

CONTEXT p.2 WAAROM p.4 WAT & HOE p.6 WANNEER p.9 WIE p.10 OPDRACHTGEVER p.11

beeld: Architects in Motion